

WYROK Z DNIA 4 LUTEGO 2002 R.

V KKN 389/01

Wykroczenie stypizowane w art. 282 § 2 k.p. może być popełnione umyślnie jak i nieumyślnie.

Przewodniczący: sędzia SN A. Deptuła.

Sędziowie: SN W. Kozielowicz (sprawozdawca),

SA del. do SN J. Krośnicki

Sąd Najwyższy w sprawie Karola K., oskarżonego z art. 282 § 2 k.p. po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 4 lutego 2002 r., kasacji, wniesionej przez pełnomocnika Państwowej Inspekcji Pracy – Okręgowy Inspektorat Pracy w O. od wyroku Sądu Rejonowego w O., z dnia 12 lipca 2001 r., zmieniającego orzeczenie Kolegium do Spraw Wykroczeń przy Sądzie Rejonowym w O. z dnia 25 kwietnia 2001 r.

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę oskarżonego Karola K. przekazał Sądowi Rejonowemu w O. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym (...).

U Z A S A D N I E N I E

Kolegium do Spraw Wykroczeń przy Sądzie Rejonowym w O. orzeczeniem z dnia 25 kwietnia 2001 r. uznało Karola K. za winnego tego, że do dnia 5 marca 2001 r. w O. jako pracodawca nie wykonał prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w O. Wydział Pracy z dnia 8 lutego 2001 r. i nie

wypłacił Adrianie G. kwoty 720 zł tytułem wynagrodzenia, oraz kwoty 1 440 zł tytułem odprawy wraz z należnymi odsetkami tj. popełnienia wykroczenia z art. 282 § 2 k.p., i za to na mocy tegoż przepisu wymierzyło mu 500 zł grzywny.

Od tego orzeczenia odwołanie złożył Karol K., podnosząc w nim swoją trudną sytuację finansową, która uniemożliwiła, jego zdaniem, wypłatę zasądzonych od niego kwot.

Sąd Rejonowy w O. wyrokiem z dnia 12 lipca 2001 r. zmienił zaskarżone orzeczenie i uniewinnił Karola K. od dokonania zarzucanego mu czynu.

Wyrok ten został zaskarżony kasacją przez pełnomocnika Okręgowego Inspektoratu Pracy – Państwowej Inspekcji Pracy w O.

W kasacji zarzucając rażące naruszenie prawa procesowego, wyrażające się w oparciu ustaleń faktycznych wyroku jedynie na oświadczeniach ukaranego, bez wykazania aktywności dowodowej, ponad inicjatywę stron, w zakresie poszukiwania dowodów na istotne okoliczności sprawy, jakimi jest ustalenie stanu majątkowego ukaranego, w oparciu o stosowne dokumenty sporządzone przez uprawnione organy, tj. art. 4 k.p.k. i art. 167 k.p.k., wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sadowi Rejonowemu w O.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja zasługuje na uwzględnienie.

Należy zauważyć, iż postępowanie odwoławcze w tej sprawie toczyło się zgodnie z unormowaniami zawartymi w art. 510 – 514 k.p.k., w brzmieniu obowiązującym do dnia 17 października 2001 r. (ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r., Dz. U. Nr 106, poz. 1149). Specyfiką tak ukształtowanego sądowego postępowania odwoławczego w sprawach o wykroczenia było postępowanie dowodowe przeprowadzone przez sąd na rozprawie odwoławczej. O ile zatem w postępowaniu apelacyjnym sąd nie może przepro-

wadzić postępowania dowodowego co do istoty sprawy (por. art. 452 § 1 k.p.k.), o tyle w postępowaniu dowodowym dotyczącym wykroczeń było ono regułą (por. J. Grajewski, L. Paprzycki, Kodeks postępowania karnego z komentarzem, Sopot 2000, s. 767, T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Kraków, 2001, s. 1148 - 1156).

Rację ma skarżący wskazując, że Sąd Rejonowy miał obowiązek badać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść jak i na niekorzyść ukaranego (art. 4 k.p.k.), a podstawę orzeczenia rozstrzygającego o odpowiedzialności za wykroczenie stanowić może całokształt okoliczności ujawnionych w toku rozprawy, co następuje właśnie w wyniku przeprowadzenia dowodów, także tych podejmowanych z urzędu (por. OSNKW 1974, z. 11, poz. 212, OSNKW 1975, z. 7, poz. 101).

Sąd Rejonowy w Opolu rozpoznając odwołanie Karola K. od w/w orzeczenia Kolegium do Spraw Wykroczeń przy Sądzie Rejonowym w O. nie sprostał tym wymaganiom.

Otóż poza sporem jest, że wyrokiem Sądu Rejonowego w O. z dnia 8 lutego 2001 r. zasądzono od Karola K. – właściciela Zakładu Usług Remontowo – Montażowych „Kilar” w O. na rzecz Adriany G. (jego pracownika) kwotę 720 zł tytułem wynagrodzenia do czasu rozwiązania umowy o pracę, oraz kwotę 1 440 zł tytułem odprawy pieniężnej. Wyrokowi co do kwoty 720 zł nadano rygor natychmiastowej wykonalności. Wyrok uprawomocnił się z dniem 2 marca 2001 r. Nie budzi wątpliwości, że orzeczenie sądowe podlega wykonaniu jeżeli jest prawomocne, a także w sytuacji jeżeli został mu nadany rygor natychmiastowej wykonalności. Zgodnie z art. 477² § 1 k.p.c. zasądzając należność pracownika w sprawach z zakresu prawa pracy, sąd z urzędu nadaje wyrokowi przy jego wydaniu rygor natychmiastowej wykonalności w części nie przekraczającej pełnego jednomiesięcznego wynagrodzenia pracownika.

W orzecznictwie podkreśla się, że pracodawca który nie wypłaca pracownikom w terminie wynagrodzenia ciężko narusza swój podstawowy obowiązek. Od obowiązku terminowego wypłacania wynagrodzenia za pracę nie zwalniają pracodawcy trudności w pozyskaniu odpowiednich środków finansowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2000 r. I PKN 516/99, OSNAPiUS 2001, z. 16, poz. 516). W taki sam sposób należy ocenić zachowanie pracodawcy, który nie wykonuje podlegającego wykonaniu orzeczenia sądu pracy mocą którego zasądzone na rzecz pracownika określoną kwotę przysługującą mu z tytułu wynagrodzenia za pracę.

Sąd Rejonowy w O., opierając się wyłącznie na wyjaśnieniach Karola K. wywiódł, cyt. „nie zapłacenie przez niego zasądzonych należności było wynikiem tylko i wyłącznie obiektywnej trudnej sytuacji finansowej w/w – wiążącej się z upadłością firmy i koniecznością przejścia na utrzymanie rodziny”. Sąd Rejonowy w O. nie wykazał inicjatywy dowodowej w celu procesowego zweryfikowania twierdzeń Karola K. co do jego trudnej sytuacji majątkowej, oraz możliwości płatniczych w lutym 2001 r. (tj. w okresie kiedy powstał obowiązek wykonania orzeczenia w części dotyczącej wypłacenia kwoty jednomiesięcznego wynagrodzenia), jak też nie poczynił ustaleń czy Karol K. podjął jakiegokolwiek działania, które wskazywałyby, że miał zamiar podporządkować się wykonalnemu orzeczeniu sądu pracy (np. złożenie stosownego wniosku do Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych). Również Sąd Rejonowy w O. nie odniósł się w uzasadnieniu wyroku, a to by wskazywało, że tej kwestii nie rozważył, iż art. 282 § 2 k.p. bezpośrednio chroni prawa pracownika i członków jego rodziny do świadczeń lub innych uprawnień przyznanych wykonalnymi orzeczeniami sądów pracy lub ustalonych w zawartych zgodnie z prawem ugodach, a pośrednio przepis ten chroni także wykonalność tych orzeczeń i ugód.

W przepisie tym spenalizowano przecież jako wykroczenie zawinione niewykonanie podlegającego wykonaniu orzeczenia sądu pracy lub ugody

zawartej przed komisją pojednawczą lub sądem pracy. Istotą tego wykroczenia jest więc samo nieposłuszeństwo wobec treści wykonanego orzeczenia lub ugody (por. M. Bojarski, W. Radecki, Przewodnik po pozako-deksowym prawie wykroczeń, Wrocław 1999, s. 544 – 545, E. Baran, K. Baran, Wykroczenia przeciwko prawom pracownika po nowelizacji art. 281 i 282 kodeksu pracy, Prok. i Pr. 1997, z. 10, s. 116 – 117, M. Kulczycki, J. Zduńczyk, Wykroczenia i przestępstwa przeciwko prawom pracownika, Warszawa 1982, s. 56 – 59).

W tym miejscu należy przypomnieć, że wykroczenie można popełnić zarówno umyślnie jak, i nieumyślnie, chyba że ustawa przewiduje odpowiedzialność tylko za wykroczenie umyślne (por. art. 5 k.w.). Na gruncie prawa wykroczeń obowiązuje więc w tym zakresie inna zasada niż przyjęta w kodeksie karnym, który przewiduje, że zbrodnię można popełnić tylko umyślnie, natomiast występki można popełnić także nieumyślnie, jeżeli ustawa tak stanowi (por. art. 8 k.k.). Podkreśla się, że za regułą przyjętą w art. 5 k.w. przemawia przede wszystkim wzgląd na uproszczenie postępowania w sprawach o wykroczenia. Rozwiązanie takie nie jest zresztą specyficzne dla prawa polskiego, istnieje ono w wielu obcych ustawodawstwach (por. A. Gubińska, Prawo wykroczeń, Warszawa 1978, s. 108 – 109).

Innymi słowy nie ma odpowiedzialności za wykroczenie popełnione nieumyślnie, jeżeli przepis prawa wykroczeń przewiduje odpowiedzialność za wykroczenie popełnione tylko umyślnie. Dotyczy to sytuacji, gdy przepis mówi wprost o umyślności, jak i przypadków, gdy przepis nie mówi *expressis verbis* o umyślności, ale użyte w nim wyrażenia nie pozostawiają wątpliwości, iż wyłączona jest możliwość, że działanie podjęte nieumyślnie. Aby zatem ustalić czy wykroczenie można popełnić nieumyślnie nie wystarczy stwierdzić czy przepis mówi wyraźnie o umyślności, ale trzeba nadto przeanalizować, czy ustawodawca nie posłużył się wyrażeniami, których

zakres znaczeniowy jest taki, iż wyłączają one lub znacznie ograniczają możliwości popełnienia czynu nieumyślnie (np. przepis zawiera znamiona przedmiotowe o subiektywnym zabarwieniu, czy mowa jest o określonych motywach, pobudkach zachowania, lub o celu działania sprawcy).

Patrząc z tego punktu widzenia na art. 282 § 2 k.p. należy stwierdzić, że przepis ten ani nie zawiera zastrzeżenia o możliwości popełnienia tego wykroczenia jedynie umyślnie, ani też ze sformułowań zawartych w tej dyspozycji nie można wyciągnąć wniosku, że wyłączona jest możliwość aby opisane w niej działanie było nieumyślne w rozumieniu art. 6 § 2 k.w.

W związku z powyższym Sąd Najwyższy stwierdza, że wykroczenie stypizowane w art. 282 § 2 k.p. może być popełnione umyślnie jak i nieumyślnie. Zawinione działanie umyślne będzie miało miejsce wówczas, gdy osoba na której spoczywa obowiązek wykonania orzeczenia lub ugody chciała wbrew niemu spowodować niewykonanie orzeczenia sądu lub ugody, albo na to się godziła naruszając ten obowiązek z innych przyczyn. Z kolei zawinione działanie nieumyślne będzie zachodziło wtedy, gdy niewykonanie orzeczenia sądu lub ugody nie miało charakteru zamierzonego, ale sprawca możliwość taką przewidywał lecz bezpodstawnie przypuszczał, że tego uniknie, jak i wtedy, gdy możliwości takiej nie przewidział choć powinien i mógł ją przewidzieć (por. T. Nycz, Wybrane problemy wykroczeń przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową, PiZS, 2000, z. 3, s. 24, W. Radecki, Odpowiedzialność za wykroczenia przeciwko prawom pracownika, Warszawa 1996, s. 99 – 180).

Skoro kasacja okazała się zasadna, pojawia się kwestia organu jakiemu należy przekazać niniejszą sprawę i postępowania, w jakim ma się ono toczyć, skoro po 17 października 2001 r. zlikwidowane zostały kolegia d/s wykroczeń. Poza sporem jest, że w tej sprawie określone wyżej uchylenia pojawiły się jedynie w odniesieniu do postępowania odwoławczego. Uchylenie zaskarżonego orzeczenia Sądu Rejonowego w O., jako sądu

odwoławczego, nakazuje więc przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego przeprowadzenia postępowania w drugiej instancji. Stosownie bowiem do art. 6 § 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Przepisy wprowadzające kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. Nr 106, poz. 1149) w sprawach, w których wniesiono odwołanie od orzeczenia kolegium sąd rozpoznaje je stosując przepisy dotychczasowe. Fakt, że nie istnieją już kolegia, od decyzji których się odwołano, spowodował natomiast, że ustawodawca zabronił sądowi odwoławczemu uchylania po 17 października 2001 r., zaskarżonego orzeczenia kolegium – poza sytuacją, gdy stwierdzi on powód nieważności takiego orzeczenia, kiedy to winien przekazać sprawę sądowi właściwemu do rozpoznania w pierwszej instancji według nowych przepisów – i zezwolił nawet na orzekanie *wbrew regule ne peius*, płynącej z odpowiedniego stosowania art. 454 § 1 k.p.k. (art. 6 § 3 zd. 1 *in fine* i zd. 2 p.w. k.p.w.). Skoro więc przedmiotem ponownego rozpoznania staje się znów odwołanie Karola K. wniesione od orzeczenia kolegium, to tym samym sprawę należy przekazać właściwemu sądowi rejonowemu do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym, a nie do rozpoznania w pierwszej instancji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2001 r., II KKN 304/01 – OSNKW 2002, z. 3-4, poz. 23).

Sąd Najwyższy uznając kasację za zasadną uchylił wyrok Sądu Rejonowego w O. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Sąd ten ponownie rozpoznając sprawę w trybie przepisów dotychczasowych tj. art. 512 k.p.k. (por. art. 6 § 3 p.w. k.p.w.), powinien przeprowadzić w postępowaniu odwoławczym dowody z dokumentów, wskazanych w kasacji, celem zweryfikowania wyjaśnień Karola K. co do jego sytuacji majątkowej i możliwości płatniczych w miesiącu lutym i marcu 2001 r., zaś dokonując subsumpcji czynu mu zarzucanego mieć na uwadze także i to, że wykroczenie z art. 282 § 2 k.p. może być popełnione nie tylko umyślnie lecz również nieumyślnie.